ERDŐ A VADAKNAK

Veress Miklós verseskötetéről

Rendhagyó első kötet ez, nem szabad az elsőkönyves költők bírálatának sablonszempontjai szerint közelíteni hozzá: *x*, *y* és *z*, költészetének hatását filológusi alapossággal keresni és kimutatni benne; arról értekezni, hogy élményanyagában avagy a formakészséget tekintve erősebb-e; s hogy útelágazás előtt lévén, a költő vajon melyik irányt választja majd, illetőleg a kritikus melyiket látja járhatóbbnak számára.

Ami sokunk előtt már évek óta evidens volt, könyve most frappánsan igazolja: Veress Miklós lírájának megítélésénél, értékelésénél egyáltalán nem mérvadó a kötetszám, műveit érett, kiforrott poéta alkotásaiként kell mérlegre tennünk.

Ilyen mércével mérve is helyt állnak önmagukért.

A költészet megszállottja ő — a szó legjobb értelmében. Úgy is, hogy fanatikusan hisz — s tegyük mindjárt hozzá: teljes joggal — saját költőelhivatottságában, de azért is, mert minden sorába szívét-lelkét adja bele. Azon kevesek közé tartozik, akiknél nincs semmi póz, magatetszés és szenvelgés, hamis, szólamszerű hang vagy rutinmegoldás. Ellenkezőleg: olyan szenvedéllyel adja legmélyebb énjét, mintha az élete függne minden egyes verstől. Olyan költő, akinek a kimondott szó belülről is átérzett igazsága, őszintesége mindennél szentebb; olyan költő, „ki elvérzik egy gondolaton" — azt az Adyt idézve most, akiről a könyv egyik legszebb verse, a *Farkassírás* szól.

Költészetének két alaptémája, a szenvedés- és boldogságérzés is ezen az alapon értelmezhető helyesen. Nincs rá jobb szó: a kettő dialektikája adja lírájának lényegét. Nem tudom, hogy Urai Erika, a címlap tervezője milyen meggondolásból készítette ezt — az egyébként is tetszetős — fedőlapot, de az biztos, hogy a könyv legmélyebb tartalmát nagyon jól kifejezi vele. Veress Miklósnál ugyanis a sötét színen belül mindig kirajzolódik a világos, s a fehér mögött háttérként mindig ott a fekete; de úgy, hogy kettőjük harcából — megtépázottan is — a „vagyunk a boldogságért" tudata, a „májusi hitek" ereje kerül ki győztesen, bár *mennyiségileg* ez az érzés van kisebbségben.

Veress Miklós kivételes képességgel, szívbemarkolóan tudja leírni-kifejezni a testi-lelki szenvedést, de *éppen ezért* az örömvágy és örömérzés is ritkán szárnyal ennyire, minden visszafogottsága ellenére. Az öröm és kín ütközőpontja — a megváltásmotívum (pl. *Erdő a vadaknak*, *Születés*, *Ikon fekete Krisztussal;* átvitt értelemben: *Mutatvány*, *Oda — boldogságért*). Érdemes-e ennyit áldozni, akarni, küzdeni, szenvedni, hogy a mások élete és a saját magunké jobb legyen? Nem hiábavaló keresztrefeszítés-e minden jót-akarás?

A kérdőjel nemcsak általában *az* életre, *az* emberiség és a társadalom megítélésére vonatkozik, hanem konkrétan a kötői programot, az ars poeticát is érinti. Veress Miklós mindezekre a kérdésekre kimondja a maga nagyon-nagyon megküzdött válaszát, s ez az „igen!" éppen megharcoltsága folytán hiteles. S alapjaiban ugyanezt és ugyanúgy — vívódva-helyeselve — mondja, bármilyen témakörről legyen szó. Ez az ellentét-egység, fény-árnyék kontraszt átszövi költészetét, akár legszemélyesebb — testi, egészségi — állapotáról, akár szerelméről, családjáról, akár művész példaképeiről, vagy direktebb közéleti témákról beszél. Nem egyszerűsíti le az életet se tisztára idillé, se teljes tragikummá, sem a kettőnek kavargó zűrzavarává. A

mellkasomban is okos
mindennapos honfoglalás

súlyos egyéni és országnyi gondokat viselő, ám bízó megoldást is látó nézőpontjából fürkészi és fogadja be a világot, s ez a belső költői szemléletmódbeli egység, a legfőbb biztosítéka költészete valódi harmóniájának — minden látszólagos disszonanciája ellenére is.

Veress Miklós formaművészetéről szólva: a mesterségbeli tudáson, a nagyon gazdag és mégis fegyelmezett képfantázián túl kivételes költői képessége, ahogy a halk, szinte tárgyilagos kijelentésszerű verskezdést expresszionisztikus szenvedélyességig növeli; úgy azonban, hogy ez az *érzelmi* crescendo egyúttal a *gondolatiság* elmélyülésével jár. Ebből a szempontból kötete is művészien megszerkesztett-megkomponált: ahogy haladunk előre az olvasásban, úgy válik nívósabbá a könyv, utolsó két ciklusa nagy versek egész sorát foglalja magában. (*Haemoptoe*, *Köd és arcok*, *Megjelöltek*, *Oda a könyörtelenséghez*, *Ikon fekete Krisztussal*, *Naptár gyógyulásért*, *Májusfák*, *Óda — boldogságért*) A szabadon kezelt jambus a legkedvesebb versformája, azután a szabad vers, de a szonett éppúgy megtalálható nála, mint *A nyolcadik nap* klasszikus veretű aszklepiadészi sorfaja. Külön verstani tanulmányt érdemelne az a megoldás, ahogyan a szabad vers sorainak végét következetesen felgyorsítja-daktilizálja:

csak a múltján léphet túl aki ember nem léphet túl a
[hitén

Májusfák hite lobogó ünnepeken-túli virág
léggömbnyi föld a kezünkben és lobognak együtt a
[mezsgyepántlikák

ki mássza meg azt a májusfát ki éri el azt a hazányi hitet
május-gyerekkor ifjúság-május erre tettem föl az életemet

Mindent összegezve: újból nagy reményű költője van Szegednek. Veress Miklós jól tudja, hogy a lehetőségek valóra váltása mindenekelőtt saját magán múlik. Nagyon rokonszenves az a szerény magabiztosság is, ahogy nyilatkozataiban eddigi költői útjáról és jövendő terveiről beszél: mindig önmaga felelősségét említi első helyen, pedig neki igazán lenne alapja „objektív okokra" hivatkozni. Jól teszi, hogy bízik önmagában. Megvan hozzá az aranyfedezet: a költői tehetség. (*Kozmosz Könyvek*, 1972.)

Vörös László

Városostörténeti KI MIT TUD?

Olvasóink válaszait és új kérdéseit csütörtökig kérjük!

Örvendetes visszhangot váltott ki két nyomdászattörténeti kérdésünk. Minthogy még várunk hozzászólást, a válaszokra később kerítünk sort, annál is inkább, mert adósak vagyunk még előző kérdéseinkre beküldött válaszok közlésével is.

Az is örömet okozott, hogy végre az ifjúság köréből is kaptunk levelet. *Heiner Lajos*, a rókusi általános iskola tanulója írta ezeket a kedves sorokat: „Szegedi lévén, mindennap olvasom a *Délmagyarország*ot. Érdekel szülővárosom múltja és jelene. Gyűjtöm a Szegedről szóló cikkeket, a városról, az utóbbi időben megjelent képeslapok is birtokomban vannak. Gyűjteményem legérdekesebb darabjai a tavaly, okt. 8-án közölt régi képek Szegedről. Nagy érdeklődéssel olvastam az utcákról szóló sorozatukat, és nagyon megörültem, amikor megkezdődött a *Várostörténeti Kit Mit Tud?*"

Szeretnénk e levél kapcsán fölhívni *a magyar és történelem szakos tanárok szíves figyelmét, hogy irányítsák tanítványaik érdeklődését sorozatunkra*, ösztönözzék diákjaikat a városszeretet érzését tudatosító ismeretszerzésre, melyet sorozatunk nyújt.

Válaszok

A 41. kérdésre: Néhai Vass Mátyás egyetlen élő gyermeke vagyok. Kérem az érdeklődőt, legyen szíves fölkeresni, mert járóképtelen vagyok. Meghatódott tisztelettel állok rendelkezésére. Egyébként Vass Mátyásnak unokái és közeli rokonai élnek még Szegeden. (*Istvánföldi Józsefné Vass Margit. Liliom u. 14.*)

A 46. kérdésre: Az 1959-ben megjelent *Szeged* útikalauzban a város nevéről ezt olvassuk: „Szeged nevének keletkezését illetően két felfogás áll szemben. Az egyik szerint a város neve a *sziget* szóból származott, és annak az időnek emlékét őrzi, amikor a városalapítók az árterületből kiemelkedő szigeteket foglalták el. A másik felfogás szerint a városnév a *szög*, *szeg* szóból származott, és arra utal, hogy a város a Tisza és a Maros szögében létesült. Abban mind a két felfogás hívei megegyeznek, hogy a szó mindenképpen magyar eredetű, ami viszont azt bizonyítja, hogy a városalapítók valóban a honfoglaló magyarok voltak." (*Heiner Lajos.*) Hasonlóan válaszolt erre a kérdésre *dr. Tóth Péter* is (Dugonics tér 3.), rámutatva az elnevezés első magyarázatát is elfogadhatóvá tevő természeti viszonyokra: „Szeged eredeti domborzata ugyanis hármas tagozódású. 1. Legmagasabb szint az ártérből kiemelkedő hátság, amelyen jelenleg a *Belváros* keleti része fekszik. 2. Ettől délnyugatra, mintegy másfél kilométerre, a másik hátság, amelyen a mai *Alsóváros* kialakulása indult meg. 3. A harmadik hátság a *több szigetből* álló terület, amelyen lényegében a mai *Felsőváros* fekszik." S hozzátesz még egy harmadik — ismeretlen eredetű — magyarázatot is: „Az őslakó halászok azt a részt, ahol a víz öblöt vágott a partba, azzal a kifejezéssel jelölték, hogy a víz *beszegyelt*, *beszegelt*, mint a marha *szegye*, *szügye*, beszegel, beékelődik a tarjába. Ezért a halfogásra különösen alkalmas öblöket *Szege*, *Szegye*, *Szeged*, *Szegyed* néven nevezték. Mivel a vidék az ilyen helyekkel bővelkedett, a tájra jellemző volt, a települést ezért Szegednek nevezték."

A rovatvezető megjegyzése: A fönti magyarázatok közül a kiváló nyelvtudós, Klemm Antal kritikai vizsgálata alapján a *szöglet* jelentésű *szög* szóból való magyarázat a legelfogadhatóbb (*Délvidéki Szemle*, 1943. március).

A 47. kérdésre: Dózsa György székely származású volt, ki fiatal éveiben Szegeden is élt, ahol Pálfy Balázs főbíró igen megkedvelte, és fiául fogadta (Reizner: Szeged története 1. köt. 88. lap). Temesvárott végezték ki. „Szapolyai vígezetre osztán fejét víteté neki, és Szegeddé külde ajándékon a szegedi fejbírónak, kinek Pálfy Balázs neve vala, Mely Pálfy Balázs hites atyja vala nekie" (Verancsics Antal: Összes munkái. 2. köt. 11. lap). Ugyanezt említi Szerémi György is emlékiratai 68. lapján azzal a hozzátoldással: „mintegy ott ragaszkodtak hozzá, és az ő fejét, mint ereklyét tartogatták, mások pedig kinevették". A két idézet megtalálható Reizner: A régi Szeged c. könyve 2. kötetének 23. lapján. (*Dr. Völgyesi János. Kárász u. 8.*)

A rovatvezető megjegyzése: Verancsics megjegyzését, mely szerint Pálfy Balázs „hites atyja" lett volna Dózsának, Márki Sándor, Dózsa életrajzírója, úgy magyarázza, hogy Pálfy örökbe fogadhatta az ifjú Dózsát. Ez a Juhász Gyula verseiben (*Dózsa feje*, *Az alsóvárosi temetőben*) megénekelt szegedi hagyomány történeti alapja.

Kérdések

53. kérdés: Milyen szerepe volt a szegedi Felmayer családnak a helyi tímár- és kékfestő ipar fejlesztésében? Igaz-e a családi hagyomány, mely szerint *Jánoshalma* Felmayer Jánosról kapta nevét, akinek állítólag szerepe volt a Szeged környéki szőlőtermesztés elterjesztésében? Mikszáth Kálmán *Ott alszik a Marcsa is* című novellájában szerepelő Fritzmayer család azonos lehet a Felmayer családdal? (*Dr. Kohlmann Ferenc, Mérey u. 8.*)

A rovatvezető megjegyzése: Jánoshalma (1488-ban mint kun település: Csőszapa, 1580-ban Jankószállás, Jankó, Jankófalva; 1645-ben Jankovác), 1904-ben kapta mai nevét, de a történeti adatokból láthatóan a régiek nyomán. Összetévesztették *Jánosszállással:* ezt — Czímer Károly szerint — valóban Felmayer Jánosról nevezték el: villája állott ott.

54. kérdés: 1936 nyarán kik szervezték a szegedi sztrájkmozgalmat? A detektívek kerestek akkor egy *Medolavszki* nevű cipészsegédet, aki állítólag a Dunántúlról (Pécsről?) jött segíteni a szegedi cipészek sztrájkját. Ki volt ő, mi lett vele; esetleg álnév volt a neve? Ugyanakkor a vasasoknál egy *Bán* nevű alsótanyai műszerész szervezte a sztrájkot. Ki volt ő, mi szerepe volt a szegedi munkásmozgalomban? (*Szabó Árpád, Hunyadi János u. 39—41.*)

55. kérdés: Szöri Józsefnek (1878—1914), a szegedi festészet talán legtehetségesebb alakjának életműve földolgozatlan. Kinek van Szöri-levél, -vers, -alkotás, korabeli katalógus vagy egyéb dokumentum a birtokában? Ki tud lakásairól és a rókusi iskolán kívüli más műtermeiről, 1910-ig bezárólag? Hol tartotta előadásait az 1908/09-ben működő Munkás Szabadiskola, melynek ő is előadója volt. (*Dr. Apró Ferenc, Mikszáth Kálmán u. 11.*)

Melléktermék hasznosítása

Tejipar és téesz megállapodása

Mint ismeretes, Szeged új iparkörzetében dolgozik a Csongrád megyei Tejipari Vállalat korszerű, nagy teljesítményű tejüzeme. Itt, a tejfeldolgozás során naponként napra jelentős mennyiségű melléktermék, savó keletkezik.

Most a savó célszerű és folyamatos felhasználására megállapodást kötöttek a Csongrád megyei Tejipari Vállalat és a röszkei Kossuth Termelőszövetkezet képviselői. E szerint május 1-től a röszkei közös gazdaság mindennap elszállítja az üzemből a 8 ezer liter savót, amit az állattartásban hasznosítanak.

A megállapodás mind a tejüzemnek, mind a téesznek előnyös. Eddig a savót esetlegesen, szervezetlenül vitték a magánosok, s a lovaskocsik a tejüzem udvarán rontották a higiéniát. Előfordult, hogy a nagy mennyiségben felvásárolt savóval némelyek „ügyeskedtek"; sőt a szállítóedényekben vajat, tejfölt is próbáltak elvinni az üzemből, természetesen a társadalmi tulajdon kárára. A termelőszövetkezet az állattenyésztésben „étvágygerjesztőként és gyomorkarbantartóként" hasznosítja — közismerten — a savót, ami régtől célra is való.

A tejüzem és a röszkei téesz megállapodása mutatja: szervezetten fel lehet és fel kell használni a melléktermékeket, a hasznos hulladékot. A kérdés ennek kapcsán önként adódik: vajon így van-e ez általában?!

Szamos Rudolf:

Káin szigete

22.

— Hagyjuk ezt! ... Amerikai testvéreinken azért mégis csak segíteni kellene — folytatta Frank. — Berti megszervezhetné, hogy Palermóban, Manzella tata üzlethálózatán kijuttassunk néhány kiló árut. Esetleg Liang Yoltól hozathatnánk készárut, hogy minél kisebb helyen, minél nagyobb értékű férjen el. Átmenetileg ez is segítene, és azután majd meglátjuk...

— De ki menjen érte? Berti az utóbbi hetekben fokozatosan leépítette a lányokat.

— Én elmehetek — szólalt meg halkan Maria Belloni. — Hongkong évekig úgyis az én járatom volt, és személyesen is jól ismerem Liangot.

— Maga? — hökkent meg Luciano.

— Miért ne? — kapott a lány ajánlkozásán Coppola. — Ügyesebb futárt hamarjában úgysem találhatnánk. Az útlevele érvényes, és Mariára igazán nem gyanakodhat senki.

— Főnök — lépett a teraszra a nyurga Charley —, a nápolyi irodánk rádiógrammot küldött. Angelo la Barbera Milánóban van, és ma reggel Palermóból Milánóba repült Liggio is... Dr. Berti kérdezteti, mit csináljon? Singapoore azt jelentette, hogy a futár ugyan elindult Rómába, de a csomag fennakadt a repülőtéri vámvizsgálaton.

— A pokolba is!... — dobbantott Luciano. — Mit képzelnek ezek a taknyosok?! Engem nem érdekel, ha Palermóban halomra is lődözik egymást, de Milánót hagyják ki a játékból...

— Ne bosszankodj, Salvatore. Első az üzlet. A palermói bandaháborúnál sokkal kellemetlenebb, hogy a singapoore-i csomag elveszett. Így változatlanul azt tanácsolom, a kisasszony azonnal utazzon Rómába, s még az éjjel a BEA gépén Hongkongba repülhet, és holnap estére már Bertinél lehet Palermóban, aki viszont addigra megszervezi az áru továbbítását...

— Igazad van, Frank — higgadt le Luciano. — Már Las Vegasban is kitűnő üzlettársam és barátom voltál. Azt hiszem, az a leghelyesebb, ha ezúttal is tanácsodat követem. Bár Mariát nem szívesen engedem el magam mellől.

Coppola megértően vigyorgott és felállt. A terasz sarkánál az oszlopra kapaszkodó görcsös függefához lépett. Letépett egy bőrös levelet, és szórakozottan csavargatta.

— Lassan itt is utóléri a világot a tél — jegyezte meg, és Luciano felé mutatta a levelet.

— A rádió szerint északon, a hegyekben már havazik. De itt még mindig huszonöt fokot mutat nappal, árnyékban a hőmérő, pedig már november eleje van... Gyere, lesétálunk a szökőkutakhoz. A nyáron hozattam rendbe őket. Új, két kilométer hosszú vízvezetéket építtettem. Ráment egy százasom. — Ezzel Luciano Coppolába karolt, bal kezébe pedig sétabotot markolt.

Maria Belloni tünődve nézett az alsó kert lépcsőin lefelé ballagó két férfi után. Túl rajtuk, mintha megfordult volna az ég, a tenger kékjén fehér hajó úszott Szicília felé.

21.

A milánói repülőtéren Liggio taxiba ült, és a San Antonio utca egyik bérháza előtt szállt ki a kocsiból. Alig fél óra múltán újra megjelent a ház kapujában, de ekkor már másodmagával. Unokaöccse kísérte. Kicsiny, 850-es FIAT-kocsiba szálltak, ami a járdaszélen parkolt. A FIAT a magántaxik jelzését viselte, és Liggio unokaöccsé volt. Délután háromra járt az idő. A Liggiót követő nyomozócsoport gépkocsijai egymásután adták a központnak rádiójelentéseiket.

— Mi az ördögöt grasszálnak ezek a Via Reginán? — töprengett Marc, amikor már harmadszor is erről a közepes forgalmú útvonalról jelentkezett az URH-adó. Az utolsó adást húsz perc szünet követte. Marc már türelmetlenkedni kezdett, hátha meglépett az üldözők elől a kis FIAT, amikor váratlanul a Bonta-villát figyelő torony jelentkezett. Jelentése szerint a villához vezető utca elején milánói rendszámú, vajszínű 850-es FIAT-autó állt le, és két férfi, az egyik kissé bicegő, tart a Bonta-ház felé.

— No csak... hallja ezt, Fleurot? — csodálkozott Marc.

— Az ördögbe is! — pislogott gyanakodva főnökére Fleurot. — Mit keres ez a corleone-i gengsztervezér a Bonta-házban?

Fleurot úgyszólván minden adatot összegyűjtött erről a vigyori képű, bárgyú banditáról, akinek még a főúri körökben lezajlott gáláns szerelmeit is kartonozta.

(Folytatjuk.)